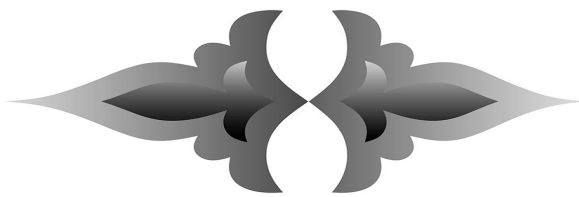

MEYXOŞ ABDULLAH

YATMIŞ VİCDANIN OYANIŞI...

(hekayə)

8 may 20... - ci il... saat 11-30. Keçiriləcək bayram tədbirinin başlanmasına yarım saatdan bir qədər artıq vaxt qalmışdı.... O, qayalıqların arasına pərçimlənərək "ovunu" gözləyirdi...

Günəşli hava idi. İki gündən bəri yağan şıdırığı yağış kəsdikdən sonra, yandırıcı günəşin şüaları qalın meşəni bürümüş qatı dumanın üstünə düşərək bərk vururdu. Hava təmiz, ürəkaçan olsa da, onun burnuna aradabir erməni qoxusu gəlirdi. Bu qoxunu o, iyirmi səkkiz il bundan qabaq, Şuşanı tərək edən zaman hiss etmişdi. Onda Odyurdun 15 yaşı vardı. İndi isə o, qırx üç yaşın içindəydi. Hərbi hissələrin birində qulluq edirdi, rütbəcə kapitan idi.

Neçə illər idi ki, beynini didib parçalayan bir planı həyata keçirmək istəyirdi, amma cürət etmirdi. Ailə, uşağını göz önünə gətirəndə bir anlıq da olsa fikrindən daşınırdı. O da insan idi, yaşamaq istəyirdi. Lakin Şuşanın işğal olunmasının iyirmi yeddinci il dönümündə düşmənlərin onun vətəninə keçirdikləri atəşfəşanlıq, qələbə bayramı Odyurdun içini elə sızlatmışdı ki, özünə gələ bilmirdi.

Düşmənin taktikası hərbi gücündən çox üstün idi. Bu bayram tədbirlərini keçirməkdə məqsədləri, ordunun pərakəndə və ölmüş ruhunu oyatmaq idi. Düşmənin başbilənləri demək istəyirdilər ki, bu torpaqların əzəli sakinləri siz düşündüyünüz qədər də güclü adamlar deyillər. İnanmırsınızsa baxın, öz gözlərinizlə görün ki, biz onlardan güclüyük, qüdrətliyik. Güclüyük ki, onlardan aldığımız torpaqlarda bayram şənlikləri təşkil edirik. Cürətləri varsa, burunlarını bayıra çıxarıb keçitdiyimiz bayram şənliklərinə tamaşa eləsinlər. Görsünlər ki, kim güclüdür?

Odyurd düşmənin bu niyyətini yaxşı anayırdı. Bir şeyə peşiman idi ki, nəyə görə neçə illər bundan qabaq beynində düzüb, qoşduğu bu planı həyata keçirməkdə

yubanırdı. Amma bunun bir səbəbi vardı, o da hər gün gözlənilən hücum əmri idi. Hücum əmri isə hələ ki, verilmirdi.

Hər ay keçirilən hərbi hazırlıqların da bir nəticəsi olmurdu. Alınan silahlar anbarlarda qalıb pas atmışdı, insanların qəlbindəki unutulmuş kimi. Aradabir ağır texnikaların, top, tüfənglərin ön cəbhəyə çıxardılıb nümayiş etdirilməsi də əzələ nümayişindən başqa bir şey deyildi.

Xalqın dişi bağırsağını kəssə də, hakim qüvvə hələ ki, səbr edərək, acı bağırsağı kimi uzanan bu müharibə məsələsində sözü siyasətçilərə vermişdi. O siyasətçilər ki, ölkəni, xalqı hələ neçə illər bundan qabaq öz burunlarından uzağa getməyən siyasətləriylə məhvə yuvarlatmışdılar. Çox-çox illər bundan qabaq televiziya nümayiş etdirilən kəsilməmiş erməni qulağıyla, erməni başının şousu minlərlə insanların başının, qulağının kəsilməsi və dərisinin soyulmasıyla nəticələndi. Amma həmin siyasətçilər də "mükafatsız" qalmadılar. Düşmənlər həmin siyasətçilərin boş və hədyan danışdıqlarına görə onların dədə-baba görgahlərini ayaqyolulardan daşınan nəcislərlə murdarladılar. Bu idi onların siyasətinin acı nəticəsi.

Bütün silahlarla təhciz olunmuş ordu hissələri "H" hərbi hissə, yəni məxvi hissə adlandırılırsa da, lakin alınan silahların markasına və hansı ölkədən alınmasına qədər hamıya, hətta düşmən kəşfiyyatına da məlum idi. Ordunun sirrini kartofsatınlar və aşbazlar ön cəbhədə olan bəzi zabidlərdən yaxşı bilirdilər. Buna görə də, 2016-cı ilin aprel ayının döyüşlərində itkilərin əsas səbəbi düşməne satılmış bəzi zabidlərin xəyanəti oldu. Amma bunlara baxmayaraq ordu müharibəyə hazırlaşdı.

Müharibədə silah əsas döyüş vasitəsi olsa da, amma ən mühimi insan amili, onun qəlbindəki vətən

sevgisi və ruhu idi. Bu ruh isə xalqın yarından çoxunda ölmüşdü...

Düşmən tərəfi bunları çox gözəl bilirdi. Ona görə də, düşmən komandirinə verilən bir jurnalist sualına onun cavabı çox maraqlı olmuşdu. Jurnalist sualında soruşmuşdu:

-Komandır, doğrudurmu, işğal olunmuş torpaqların sahibləri yaxın vaxtlarda hücumla keçib torpaqlarını azad etmək istəyirlər?!

Düşmən komandiri çox soyuqqanlıqla və gül-gülə:

-Biz bu sözləri iyirmi yeddi ildir ki, onlardan eşidirik. Narahat olmayın, iyirmi yeddi il də bundan sonra eşidəcəyik! - demişdir.

Bir millətin ki, ürəyində var-dövlət azarı, canında qorxu xofu oldu, onun gözündə vətən, torpaq hissi ölür. O hissi diriltməsən, o dövlət ömrünün sonuna kimi başqa dövlətlərin yemi olacaqdır. Bu fikrin ağrısını çəkən insanların isə susmaqdan başqa bir çarələri yox idi.

Odyurd bir ildi ki, bu planın üzərində baş sındırırdı. Bu barədə o heç kimə bir kəlmə də olsun söz deməmişdi. Artıq o, bu planı yerinə yetirməyə hazır idi. Anasının ölüməyində olmasını bildirərək, xidmət etdiyi hissədən iki həftəlik icazə də almışdı. Qabaqcadan hərbi hissədən götürdüyü iki ədəd əl qumbarasını, bir ədəd avtomat və bir ədəd snayper silahını götürərək gecəyə evinə qayıtdı.

Hərbi hissədən ayrılarkən özünə yaxın bildiyi hərbiçiləri dostlarıya, komandiri olduğu əsgərlərlə görüşdü. O, bilirdi ki, getdiyi yol ağır bir yoldur və bu yoldan bir daha geri qayıtmayacaqdır...

Odyurdun atası Şuşanın işğalı zamanı düşməne əsir düşərək, vəhşicəsinə öldürülmüşdü. Bacısı və iki qardaşı da itkin düşmüşdü. Sonradan məlum oldu ki, qardaşları da düşmənlər tərəfindən öldürüldü. O vaxt on yeddi yaşlı böyük bacısı Zəhra, əsir düşdükdən sonra, bir həftə düşmən əsgərləriylə dolu olan kazarmada saxlanılmış, sonra isə əlli yeddi yaşlı ruhi xəstə olan dəli bir erməniyə əvə verilmişdi. Ərinin, övladlarının bu halına dözə bilməyən Odyurdun anası Mədinə arvad o vaxtdan yorğan-döşəkdə xəstə yatırdı.

Odyurd evdən çıxanda həyat yoldaşına anasından, iki oğlundan muğayət olmasını tapşırırdı. Həyat yoldaşının: - bəs, sən hara gedirsən sualına? - İki həftəlik döyüş təliminə gedirik, narahat olma, qayıdacağam, - dedi.

Həyat yoldaşı Tahirə ərinin belə təlimlərdə tez-tez olduğunu bilərək, bu barədə əlavə bir söz soruşmadı. Sadəcə olaraq, ərinin gözlərinin içinə baxıb: - Özündən muğayət ol, çalış tez qayıt, - dedi.

Axşamdan bir qədər keçmiş götürdüyü əşyaları hərbi hazırlıqlar üçün istifadə olunan iri brezent kisə-

yə doldurub, kürəyinə aşırırdı. Özünü bir-iki günlüyə ərzaq da götürdü. Yola düşərkən oğlanlarının alınından öpdü.

-Bəs, səndən necə xəbər tutmaq? - deyərək həyat yoldaşı yavaşca soruşdu.

Odyurd həyat yoldaşının gözlərinin içinə baxaraq xəfifcə gülümsədi.

-Bu gün ayın beşidir. Ola bilsin sabah, birisi gün, lap gecə ayın səkkizində xəbər tutacaqsınız.

-Nə xəbər? - deyərək arvadı maraqla soruşdu.

-Böyük bir xəbər, - deyərək Odyurd gülümsədi

-Düzünü de, müharibə başlayır?

Odyurd həyat yoldaşını sakitləşdirərək:

-Bilmirəm, müharibə nə vaxt və haçan olacaq? Yəqin lazım gəlsə, olacaq!.. Amma onu bilirəm ki, mənim getdiyim bu səfərdə yatmış vicdanların oyanışı olacaq. O, oyanış müharibədə qazanılan qələbədən də böyük bir uğur olacaqdır.

Həyat yoldaşı ərinin bu ikibaşlı sözlərindən heç nə anlamadığından gözlərini döyə-döyə qaldı.

Odyurd uşaqlarının yan otaqda olmasından istifadə edərək, həyat yoldaşının çiyinlərindən yapışib özünə tərəf çəkdi və onu sinəsinə sıxaraq dodaqlarından bərk-bərk öpdü.

-Dəlisən?.. Sənə nə olub? - deyərək həyat yoldaşı gülümsədi.

-Heç, sən üçün darıxacağam.

Odyurd evdən çıxanda gecə saat on radələrini idi. O bacardığı qədər səhər açılana kimi düşmənin əsarətində olan Şuşa torpağına girməliydi. Neçə illərin hərbiçisi idi, basdırılan mina sahələrinin hansı koordinatlarında olduğunu bilirdi. Bacardığı qədər su hövzələrinin içiylə, sonra isə gediş, gəliş zonalarına girməmək şərtiylə ayaq basılmayan yerlərlə irəliləməli idi. Dəfələrlə kəşfiyyata çıxmışdı. Gecə vaxtı necə hərəkət etmək qaydalarını bilirdi. Düşmənin qurduğu istehkamların və mühafizə olunan yerlərin də sxemini hazırlamışdı. O, bilirdi ki, keşikçi və hərbi hissələrin olduğu ərazilərdən başqa bütün sahələr bom-boşdur. Elə yerlər var idi ki, heç ora düşmən ayağı belə dəyməyib.

O, səhər açılana qədər irəlilədi. Qisas hissi qorxu hissini üstələmişdi. Kəşfiyyatçının əsas işi qorxu hissini özündən kənarlaşdırmaqdır. O, gözüylə düşməni axtarmalı, sanki qaban ovuna çıxmış kimi uğurlu ovunun iysini hiss etməli idi. Hər an düşmənlə qarşılaşacağına hazır olmalı və bunu arzulamalı idi. Keçdiyi hər bir çığırdan, hər bir ağacın arxasında düşmənin gizləndiyini hiss etməliydi.

Güclü yaz yağışının yağması onun işini bir az da asanlaşdırmışdı. Belə vaxtlarda yol, irzlərdə sakitlik olurdu.

Səhər işıqlananda artıq o, öz mövqeyini seçmişdi.

Sal bir qayanın döşündə iri daşlar arasında diz çöküb oturdu. Bərk yorulmuşdu. Şehli otlar, aramsız yağın yağış onu möhkəmcə üşütmüşdü. Amma ürəyi isti idi.

Kürəyindəki iri əsgər torbasını aşırıb yerə qoydu. Sukeçirməz əsgər gödəkçəsinin altında, boynundan asdığı qısalülə avtomat silahını çıxarıb yanına qoydu. Canı bir az rahatlandı. Axşam düşənə qədər burada gözləməli idi.

Yağış bir az ara versə də göyün üzünü qara buludlarla doluydu. Hiss etmək olurdu ki, yenidən yağış yağacaqdır. Heç nə barədə düşünmürdü, təkcə qurduğu planın yerinə yetirilməsi onu maraqlandırır. "Bunu bacara biləcəyəmmi?" - düşünürdü.

Ətraf sakitlik idi. Qatı dumandan uzaq məsafələrdə görünməsə də, ara-sıra ağır yük maşınlarının səsi eşidilirdi. "Maşınlar yəqin ki, Cıdır düzündə keçiriləcək bayram şənliyinə lazım olan əşyaları daşıyırlar", - deyərək, öz-özünə düşündü.

Günortaya yaxın yağış yenidən başladı. Bu dəfə daha güclü yağdı. Yağışın yağmasına Odyurd sevinməyə də, fikirləşirdi ki, belə davam etsə, ola bilsin ki, açıq havada keçirilən bayram şənliyi təxirə salına bilər. Çünki onun aldığı məlumatlara görə, bayram şənliyi səkkiz mayda Cıdır düzündə keçiriləcəydi.

Möhkəmcə açmışdı. Dünən gecədən ağzına bir loxma da olsa çörək qoymamışdı. Heybəsinin yan cibindən evdən götürdüyü pendir, çörəyi çıxartdı. Çörəkdən böyük bir dürmək kəsib ağzına basdı və udquna-udquna yeməyə başladı. İri çörəyin yarısını, artıq yeyib qurtarmışdı. Sonra götürdüyü suyu yarıya qədər içdi. Axşam düşməsinə gözləyirdi. O, yerini dəyişib, Cıdır meydanına yaxın bir yerdə mövqə tutmalı idi.

Uşaqlığı bu yerlərdə keçdiyinə görə hər dərəcəyə, daşa bələd idi. Üstündən iyirmi səkkiz il ötürdü. Bu illər ərzində çox şeyin yeri dəyişə bilərdi. Çünki düşmənlər Şuşa şəhərini, guya yenidən qurmaq üçün əlavə xeyli vəsait ayırmışdılar. Xarici jurnalistlərin Şuşadan yayımladığı reportajlara görə tarixi abidələrin forması tamamilə dəyişdirilib, tanınmaz hala salınmışdı. Düşmənlərin havadarları olan xarici dövlətlər isə, bu səfəli məkanın təbiətinə görə bura milyardlarla pullar xərcləyərək xeyli dəyişdirmişdilər. Amma fikirləşirdi ki, nə qədər dəyişiklik olsa da, iri sal qayaları ki, söküb aparmayacaqdılar...

Artıq hava qaralırdı. Yağış isə get-gedə gücləşirdi. Odyurd bir az da gözlədi. Ətrafa tam qaranlıq çökdü. O, uzandığı yerdən qalxaraq qayalıqdan endi və ancaq daşlıq olan ərazilərlə irəliləməyə başladı. Buralar keçib gəldiyi yerlərdən bir az təhlükəsiz idi. Ona görə ki, bu ərazilər Cıdır düzünə çox yaxın olduğuna görə, minaların basdırılma ehtimalı az ola bilərdi. Çünki yaz-yay aylarında uzaq yerlərdən bu mənzərələri seyr etməyə gələn turistlərin sayı həddən artıq

çox olurdu. Amma necə olsa, torpaqlar düşmənin əlində idi, hər addımda ehtiyatlı olmaq lazım gəlirdi.

Gecə olmasına baxmayaraq Odyurd bu yerlərin hər qarışına bələd olduğu üçün arxayın idi. O, Topxana ilə Cıdır düzünü iki yerə ayıran çaya tərəf enib irəlilədi. Bir qədər getdikdən sonra yuxarı iri qayalıqların olduğu bir yerdə dayandı. Artıq hər şey çox yaxında idi. Odyurd bu yerləri yaxşı tanıyırdı. O vaxtlar atasıyla tez-tez gəlib burada quzu kababı yedikləri yerləri xatırladı. Canına təpərti gəldi. Özünü daha qüvvətli hiss etməyə başladı. Doğma torpağın gücü-qüvvəti gəldi onun dizlərinə. Özünü bu yerlərin sahibi kimi hiss etdi. Bu dəqiqə onun üzərinə bir böyük düşmən əsgərləri gəlsəydi belə, hamısını bir həmlədə məhv edərdi. Amma səbrli və ehtiyatlı olmalıydı. Yalnız bir hərəkəti onun planlarını puç edə bilərdi.

Gecə yarından keçəndən sonra yağış da kəsdi. Buludlar arxasından təkəmsəyrək ulduzlar görünməyə başladı. Bir azdan ay da doğdu. Bu mənzərə ona elə tanış gəldi ki, elə bil, olub-keçənlərin üstündən bu qədər vaxt ötməmişdi. Burnuna ayağı altında qalib əzilmiş yaşıl otun iyi gəldi. Tanış biçənək iyi, bir də yaxınlıqdakı şırıltıyla axan dağ çayının səsi onun ürəyini sızlatdı...

Çox sakitlik idi. Elə bil bir gün sonra burada bayram şənliyi təşkil olunmayacaqdı. Axı, bizdə bayrama bir neçə gün qalmış elə hay-həşir salınırdı ki, elə bil, böyük bir qələbəni bayram edirik. "Bu köpəy uşağının hər işi belədir. Tülki kimi min ölçüb, bir biçirlər ki, sonra peşiman olmayalar", - deyərək Odyurd düşündü.

Səhər açılırdı. Sübhün soyuğu canına elə işləmişdi ki, dişi-dişinə dəyirdi. Yaxınlıqdakı qayalığın arxasına keçib özünə mövqə tutmalıydı. Bu son dayanacaq olacaqdı. Əyilə-əyilə, amma sürətlə qayalığa tərəf götürüldü. Qayalığın arxasına keçəndən sonra, bir müddət sakitcə ətrafa qulaq kəsildi. Hər tərəfdə sakitlik hökm sürürdü. Ətraf işıqlaşdıqından yaxınlıqdakı bəzi şeyləri görmək olurdu. Burada bir neçə dəbdəbəli binalar tikilmişdi. Keçmiş yeməxanadan isə əsər-ələmət qalmamışdı.

Bir gün burada qalmalı idi. Bayram səhər, mayın səkkizində olacaqdı. Qorxu hissi olmasa da bərk həyəcanlı idi. "Bu iş baş tutacaqdımı?" - düşünürdü.

Səhər artıq açılmışdı. Hava soyuq olsa da tərtemiz idi. Yavaş-yavaş qalxan günəşin gözqamaşdırıcı şüaları onun gizləndiyi qayalıqlara da düşmüşdü. İki daşın arasına pərçimlənib oturmuşdu. Qara, sukeçirməz əsgər gödəkçəsinə əynindən çıxaraq altına sərmişdi. Əynindəki zolaqlı hərbi forma onu daşların arasında görünməz edirdi. Ətrafa göz gəzdirdi. Gözünə otların arasında tanış bir şey dəydi. Xarı bülbül idi. Elə qəşəng açmışdı ki... Kövrəldi. Uşaq vaxtı ondan o qədər

yığıb sinif qızlarına hədiyyə etmişdi ki... Xarı bülbülün bu illər ərzində ona bu qədər əziz olacağını heç ağına gətirməmişdi. Astaca pıçıldadı: "Bax, mən gəldim, Xarı bülbülüm. Məni tanıdınmı? Bizlər üçün qəribəmişdinmi, darıxırdınmı? Səndəmi burada əsir-sən? Sənidəmi incidirlər?"

Sonra nə fikirləşdisə öz-özünə pıçıldadı: "Sən ki, Vətəndəsən, Xarı bülbül. Sən ki, biz vəfasızlar, üzü-dönüklər kimi Vətəni tərk etmədin? Sən niyə darıxasan?"

Get-gedə Cıdır düzünə toplaşan adamların sayı artırdı. Maşınlarla ancaq ərzaq daşıyırdılar. Axı, bayram idi, top-tüfəng ki, daşımayaqdılar. Maşından boşaldılan donuzların çoskaların çıxırtısı ətrafı bürümüşdü.

İri avtobuslarla adamlar daşınıb gətirilirdi. O qədər adamın içində bir neçə hərbiçi gözə dəyirdi. Onlar da silahsız idilər. İyirmi səkkiz ilin sakit həyat tərzi düşmənləri elə arxayınlaşdırmışdı ki...

Bir azdan havada bir vertalyot göründü. Vertalyot Cıdır düzünün üstə bir neçə dəfə dövrə vurub yerə endi.

Vertalyotun pərlərinin küləyi o qədər güclüydü ki, Odyurdun gizləndiyi qayalığa qədər də gəlib çatdı. Gözünün qarşısında bitən Xarı bülbül titrədi. O boyunu Odyurda tərəf elə əydi ki, dili olsaydı, - qorxuram, məni qucağına al, - deyərdi.

Odyurd indi anladı ki, Xarı bülbül də bu neçə ili düşməndən qorxub titrəyirmiş. Demək, bu vəfalı gül də əsir imiş, o da vətənsizmiş onlar kimi... Vətəndə, Vətənsiz...

Vertalyotdan ona qədər böyük rütbəli adam düşdü. Odyurd onlardan birini o dəqiqə tanıdı, işğalçı dövlətin baş naziri idi. Onun yanında bir nəfər general da vardı. Yəqin, bu general; - hələ dənizə qədər irəliləyəcəyik, - deyən, müdafiə naziri idi. Baş nazirin xanımı və oğlu da onun yanında idilər. Əlavə keçisaqqal bir kişi də vardı onların arasında. Bu keçisaqqal kişi həmişə düşmənlərin tərəfini saxlayan rus siyasətçisi idi. Və bir neçə cangüdən.

Odyurd snayper tüfəngini çantadan çıxarıb hazırladı. İşlər hələ ki, qaydasınca gedirdi. Onlar çox arxayın halda ətrafı dolaşır, zarafatlaşırdılar. Məsafə 150-200 metr olardı. Hədəf aydınca seçilirdi. Hətta, baş nazirin sevincdən parlayan gözlərini də Odyurd görürdü.

Camaat onları dövrəyə alıb alqışlayırdılar. Baş nazir əl-qol ölçə-ölçə qələbədən danışdı.

Odyurd təmkinini pozmadan hədəfə birinci onu götürdü.

Şənlik başladı. Onlar məşhur konyaklarından vurduqca deyib, şənələnirdilər. Hətta, baş nazir ətrafında olan cangüdənlərə və əsgərlərə də öz əliylə konyak süzürdü.

Snayper tüfənginin böyüdücü şüşəsində Odyurd

onları bir metr məsafədə olduğu kimi apaydın görürdü. Tüfəngi sinəsinə sıxdı. Baş nazirin başını hədəf aldı. Tətiyi çəkən kimi baş nazir bir neçə metr arxaya sıçradı. Odyurd elə zənn etdi ki, o duyduq düşüb güllədən yayınmaq istəyir. Amma onun əynindəki ağ köynəyinin bir anın içində qıpqırmızı qana boyanması və onun yerə dəyib çabalamasından gördü ki, hədəf məhv ediləndir. Baş nazir üzüqoylu yerə yıxılaraq, dirnaqlarıyla torpağı didirdi. Yəqin, işğal etdiyi bu torpaqları son nəfəsində də əlindən vermək istəməirdi...

Qəfil güllə səsinə hamı donub qalmışdı. İkinci hədəfi müdafiə naziri idi. Güllə açılan kimi, nazir əlini ürəyinin üstə qoymağa macal tapmadı və yerə sərələndi.

Keçisaqqalı siyasətçinin ağzını nişan aldı. Güllə açılan kimi, o, ayı kimi nərildədi.

Elə bu vaxt cangüdənlər və hardansa peyda olan bir bölük əsgər Qayalığa tərəf atəş açmağa başladılar. Güllələr qayalığa dəyib ulayırdı.

Odyurd hərbi formada olan baş nazirin oğlunu nişan aldı. Nazirin oğlu bir müddət bundan qabaq orduya çağırılmış və Xankəndində hərbi qulluqda idi. İndi isə atasıyla birlikdə bayram təbrikinə qatılmışdı.

-Sənin bayramını qara gətirəcəyəm, it köpək oğlu. Siz minlərlə mənim kimi insanların gəncliyini məhv etmişiniz. Gəbər indi, erməni köpək oğlu, - deyib tətiyi çəkdi. Nazirin oğlu diz üstə çökdü. O, bir müddət dizləri üstə beləcə dayanaraq, sonra böyrü üstə aşdı. Nazirin arvadı ani baş verən çaxnaşmadan özünü itirərək, ora-bura qaçaraq, qancıq it kimi ulayırdı.

Tezliklə hər yan əsgərlərlə dolmuşdu. Güllələr yağış kimi yağdı. Havaya qaldırılmış hərbi vertalyotlar qayalığa dayanmadan mərmilər endirirdilər. Elə bu vaxt sal qayanı iki yerə parçalayan mərmii Odyurdun iki qıçını topuqdan üzdü, qan onu aparırdı. Ağrıdan bütün bədəni sızım-sızım sızlayırdı. Dışlərini bir-birinə sıxaraq dözürdü. Ona tərəf atılan güllələr ot-ələfi biçərək ətrafa səpələyirdi. Odyurd sinəsinin üstünə düşüb qalmış Xarı bülbülü gördü. O da qana boyanmışdı...

Odyurdun halı get-gedə pisləşirdi. Amma o gülməyirdi... Sinəsində ürəyi sevincindən az qalır ki, köksünü dəlib çıxsın. - Demək, bayramlarını qara etdim... - deyər pıçıldadı. Sonra o, düşmənin əlinə keçməsin deyər, son anda əlindəki qumbaranı partlatdı. Qayalar parça-parça olub onun üstünə töküldü...

...Cıdır düzü heç vaxt belə "atəşfəşanlıqım" şahidi olmamışdı. Burada böyük bayram idi. Yatmış vicdanın oyanışı başlamışdı Cıdır düzündə... Otuz iki il bundan qabaq, elə burada, Topxana meşəsini düşmənlər qıranda bir xalqın ruhu və vicdanı mürgülemişdi... İndi o vicdan və ruh oyanmağa başlayırdı...